RUSKI INWALID

№ 182.

ŚRODA. 8. Sierpnia 1817 roku

CZYLI

WIADOMOŚCI WOJENNE.

Zawarcie. Wiadomości Kraiowe: s Peterzburga. Krolestwo Polskie: z Warszawy. Wiadomości zagraniczne: Francyia. Szwaycaryia. Hiszpaniia Dokończenie pisma IW Węgrzeckiego.

WIADOMOŚCI KRAIOWE.

s Peterzburga 8 Sierpnia Naymiłościwiey mianowani zostali kawalerami następuiących orderów: Swiętey Anny 2 klassy: Doktorowie Radcy stanu: *Frank* i *Millius*; Inspektor szkoły Szturmańskiey, Kapitan 2 rangi *Stepowago*.— Swiętego Włodzimierza 4 klassy: *Bałaszów* Porucznik Artyleryi morskiey, *Gomzin* Radca tytularny Architekt.

Wiadomości Uczone.

Sę dzieła które szczególney klassie czytelnikow należą, te spoczywaiąc nayczęsciey w gabinetach ludzi uczonych, których łacinnicy nazywaią *Eruditi*, w ich tylko kręgu są znaiome, D ieła takie chociaż wielką mogą przynieść korzyść powszechności, lecz długiego potrzebuiąc czasu do ich zgłębienia, nieprzynoszą bezpośredniego każdemu ukontentowania i pożytku.—Są przeciwnie i takie, które każdy łatwo poymuie i z ukontentowaniem czyta, które, niebędąc traktatem nauk oderwanych, czyli umysłowych znayduią się przecież w gabinetach literatów; niebędąc kalendarzem, zaymuią iednak mieysce na stoliku zawołanego gospodarza; niebędąc nakoniec romansem, zdobią s tem wszystkiem gotowalnie płci piękney; słowem każdy ie z ochotą i pożytkiem czyta — Napróżnobym się starał wyliczać podobne więżyku naszym, iest zapewna ich niemało i każdy Polak wie o nich; lecz zamiarem iest moim oddać sppawiedliwość *Nad-Newianinowi*, który całą swą usilnosć obrocił na to, aby się przyczyniaiąc do wzrostu literatury w swoiey oyczyznie, był oraz w rzędzie pisarzy, którzy bawiąc uczą, smieiąc się mówią prawdę; chcę oddadz sprawiedliwość Panu *Swinin* którego czytelnicy pisma naszego iuż poczę ści znaią.—Xięga pierwsza iego dzieła, w roku przeszlym iescze wyszła na świat. Mieścilismy z niey wyiątki niektóre. — Druga, która przed killku dniami wydrukowaną została, zawiera następuiące artykuły Opisanie: 1. klasztoru Alexandra Newskiego 2 Akademii nauk pięknych, 3. Nowey Bursy kupieckiey, 4, Hoydawek, które są upodobaną zabawą pospólstwa tuteyszego. Autor obszerniey bierze ich znaczenie, iak to

da się widzieć w opisaniu, które przedsię bierzemy częściami kommunikować czytelnikom naszym. 5 Carskiego sieła, 6. Zbroiowni.— Wszystkie te przedmioty będąc z naypięknieyszych ozdob miasta tuteyszego i iego okolic, opisane przyiemnem piorem Pana *Suinin* staią się także ozdobami iego oyczystey literatury.

Królestwo Polskie.

Z Warzawy.

Dyrekcyia Jeneralna Loteryy Kraiowych Królestwa Polskiego.

W dalszym ciągu obwiesczenia o agituiącém się ciągnieniu Loteryi na Maiętność *Tyszowce*, w dniu 24 b. m. do Gazet podanego, uwiadomia ninieyszém iż w dniu 25 b. m. zrana odciągnięto 1000 Numcrów, z których poniżey wyrażone Numera wygrały, iako to: 52.702—45,562—6143—6251—27,760—11,890—63,808—81,260 po 5 cz: zł: wygrału.

W dniu 26 b. m, zrana i po połubniu odciągnięto 2000 Numerów, z tych wygrały Nra 22,490 — 22,094 — 2613— 73,167 — 67,628—71,458 — 19,547 — 9018 —36,955—34,261—44,135 — 18,035 — 44145 — 62,779—16,953 po 5 cz: zł:; Nra 53,299—19,234—18,481—33,994 po 10 cz: zł:, Ner 76,414 15 cz: zł: a Nra 39,391—12,761 po 50 cz: słot.

Dalsze ciagnienie ninieyszey Loteryi dla przypadaiącego wdniu iutrzeyszym święta, do dnia 26 na godzinę 9tą rano odłożone zostało.

W *Warszawie* d. 26 Lipoa 1817.

Kocchanowski.

Straszak S. J. D.

WIADOMOŚCI ZAGRANICZNE.

Fracia

z Paryża 28 *Lipca.* Przed wyiazdem Xięcia Wellingtona do *Cambrai* Pan Barin Bankier Angielski z Londynu, miał z nim długą rozmowę.

Posiadłości Francuskie w Indyiach wschodnich oddane były Agentowi Krola naszego iescze w początku grudnia roku pzeszłego. Kommisarze marynarki przesłali s tego względu notę urzędową do izb Kommercyynych.

Rada stanu ułożyła początkowe prawidła tyczącesię ustanowienia Rad ieneralnych departamentowych, obwodowych i municypalnych. Upewniaią, iż w skutek takowych prawideł rady municypalne wybieranemi będą pzez same gminy; co zaś do członków rad obwodowych i departamentowych ci mianowani będą przez Krola s podwóyney listy kandydatów ułożoney przez wotuiących: Ten proiekt będzie przedmiotem przyszłego posiedzenia izby.

Czytamy w dziennikach Angielskich pod datą 19. b. m. list następuiący, pisany przez Hrabiego *Capo d'Istria* do iednego z ludzi uczonych Francuzkich:

S Petersburga, 31 Marca 1817.

„Przesłałes Wacpan do Cesarza Imści prożbę, w którey proponuiesz I. C. M. kupienie rękopismu zawieraiącego niektore autentyczne listy PP. Woltera, Delila, Sallesa, i innych wspoł czesnych osob. Myśl podania takiego proiektu Nayiaśnieyszemu Cesarzowi Panu moiemu Naymiłościwszemu, zapewne podyktowaną Wacpanu została przez uczucie szacunku iaki masz dla dzieł takowych, których cenę mierzysz wielkością przywiązania własnego ku osobom wyżey wspomnianym. Ieżeli pobudka ta i wymówioną bydz może sama w sobię, nie iest iednak dostateczną do upoważnienia sposobu, iakiego Wacpan w tłomaczeniu się swóiem w tey mierze używasz. Cesarz Imść s podziwieniem uważał, iż Wacpan przesądnie wytłomaczyłeś sobie mniemanie Iego C M. o człowieku, którego podobało się Wacpanu nazwać *patryarchą Autorow tego wieku*, gdyż prawidła wyznawane przez tego pisarza, nigdy u Iego Cesarskiey Mści nieznaydywały potwierdzenia. Upoważniony iestem donieść Wacpanu iż s tych przyczyn dzieło proponowane przyiętem bydz niemoże.,,

Mam honor bydz, i. t. d.

Hrabia Capo-d'Istria

Szwaycarya.

z Berne 24 *Lipca* Xiążę Karol Bawarski, Xiąże Schleswig-Holstein. Augustenbourgski, i Xiąże Emiliusz iego brat, młody Xiąże Brunswicki, brat iego i syn, zwiedzaią teraz rozmaite kantony szwaycaryi.

Nuncyusz Papiezki oczekiwany tu iest za kilka dni, Odiazd Pana Kanning do Anglii niema żadnego podobieństwa do prawdy.

Mówią, iż minister Hiszpański czeka instrukcyi wcelu zawarcia ugody woienney:

Wylewy, które panowały w Swaycaryi wschodniey, ukazały niedaleko iedney wioski widok wcale nowy. Woda w iednem mieyscu oblawszy na około magazyny wapna niegaszonego, przeniknęła i do samego iey składu, w chwilę wszczął się ogień, i cała budowa w wodzie, w popioł zamienioną została.

Dnia 19 b. m. Pani de Krudéner zgromadziła wszyztkie osoby należące do iey orszaku, które były rosproszone po rozmaitych stronach, i odprawiła z nich bardzo wiele; s tey liczby było wielu takich ludzi, których możnaby było wziąść za włoczęgów. Powiedziała im, iż dzień iey odiazdu niebył iescze naznaczony i może iescze się przeciągnie; lecz s tem wszystkiem należało im powrócić do domów swoich. W tymże czasie roskazano im opuścić w przeciągu dwóch godzin miezskanie Pani Krudener, w przeciwnem zdarzeniu zapowiedziano, iż będą oddani w ręce żandarmeryi. Pierwsze z osob orszaku Pani Krudener należące do nauczania ludu zostaią się przy niey. A ponieważ naywiększa liczba s tych, którzy zostali odprawieni, pierwiey nim się dostali do tey Pani wyprzedali wszystkie swe maiątki i wydali wszystko, niemaiąc więc gdzie i do czego powrócić, są w naywiększym ambarasie i zapewna pomnożą liczbę włóczących się ubogich. Pani Krudner tegoż dnia opuściła *Loctstekken*, i o godzinie iedynastey w wieczor przybyła do domu wieyskiego niedaleko *Schafhouze*, gdzie zostanie do 24, Dzień ten przeznaczony iest przez małą radę *Schafhouską* na iey odiazd.

Schafchouse 24 Lipca. Dziś to właśnie w skutek przepisu Rządowego Pani Krudener powinna była opuscić tuteysze okolice, w których iuż bawi od kilku dni; Lecz poiazd iey wpadł był do wody przed czterma dniami, i rzeczy zupełnie zmoczone zostały. to właśnie posłużyło do przedłużenia u nas iey pobytu. Niemoże ona ani uczyć katechizmu swoiego, ani obrzędów religiynych według swoiego sposobu odbywać publicznie. Kilka tylko iest takich osob, co maią przez szczególną łaskę pozwolenie znaydowania się przy iey prywatnych rozmowach; to bynaymniey niezadowalnia ciekawości, wielkiey liczby osob zbieraiących się koło iey mieszkania. Postrzegacz spokoyny uważa, iż prawidła Pani Krudener są przyczyną wielu nieporozumień domowych.—Nadewszystko czynią wielkie wrażenia na umysłach kobiet, nabawiaiąc iakiegoś zapału religiynego, który ie odwodzi od pełnienia obowiązków domowych i czyni nawet niepodobnemi do wykonania.

Hiszpaniia.

z Madrytu 15 Lipca. Pomiesczona iest w gazetach naszych proklamacyia ogłoszona w miesiącu Lutym w Mexyku przez don Juana Ruit d'Apodaca, vice Króla Nowey Hiszpanii, równie też historyią wyprawy Murillo, od czasu przybycia iego na wyspę Swiętey Małgorzaty, aż do powrtu po nadiey brzegi, Widzieć tam można zbiór wszystkich iego czynności aż do dziś dnia. Ażeby zmocnić tę wyprawę, wzięto s każdego regularnego pułku, znayduiącego się na poł wyspie iedynastu żołnierzy s każdey kompanii. — Te woyska złożą oddziałzawieraiący 6000 ludzi, którzy w Kadyxie wsiądą na statki Te rozmaite małe oddziały, iuż są w drodze;z różnych stron Królestwa, idą do portu Swiętey Maryi, gdzie maią się połączyć. Ludzie s kazdey Kompanii do tey wyprawy wybrani zostali przez ciągnienie losu.

Dokończenie pisma JW. Stan: Węgrzeckiego *Sędz: Appel; i. t. d. Człon; Tow: Kr: War: Prz: Nauk pod napisem:* — Wiadomość o dawnych urządzeniach dróg w Polsce i Litwie.

Znayduią się slady, że Litwa miała między Woiewódzkiemi urzędnikami Mostowniczych dla dozoru mostow i grobel na drogach publicznych, oraz Budowniczych dla gmachów takichże; nawet za *Augusta* III znayduię, że Mostowniczym Woiewództwa Połockiego był Rafał *Hłasko*, a Budowniczym Adam *Reutt*;zaś w Woiewodztwie Nowogrodzkim Józef *Piotrowicz* na pierwszym, *Chmielewski* na drugim Urzędzie;; w powiecie Wołkowyskim Bogumił *Butkiewicz* i *Andrzeykówicz*; w Brzes kim Litewskim Bogusław *Niepokoyczycki.* — Na te urzędy wychodziły dyplomata z Kancellaryi metryki Litewskiey; tam więc z formy możnaby doyść obowiązków; lecz ia tego nie mam. Te urzędy same z siebie okazuią przeznaczenie działań; ile wnoszę, mogły bydź kiedyś czynnemi; w ostatnich

atoli czasach wiem, że były czczemi, i na seymikach po urzędnikach ostatniemi: zaś między szlachtą bez urzędów mogli na odpustach, pogrzebowych stypach it. d. rościć prawo do pierwszeństwa. — Mostowniczy i Budowniczy musieli bydź szlachtą osiadłą; to był przymiot koniecznie żądany do ich mianowania. Nie mieli potrzeby przed mianowaniem dowodzić biegłości w sztuce, a służyli bezpłatnie. Nie byli oni tey powagi iak *Aediles curiales* Rzymscy, maiący *jus* togae *praetextae, Sellae curulis, Imaginis*; lecz w architekturze iako ziemianie przestawali na umieiętności praktyczney porządku wieyskiego *Ordinis rustici*. Wątpię żeby z nich który znał słupy Toskański, Dorycki, Joński, Koryntski, i z tych złożone. — Kiedy drzewo ścinać: iak sznurem pociągnionym dawszy linią w kostkę bal obrócić; co siekiera, topor, klamra, i iak tego użyć, cała wówczas na tém była sztuka. — Były też dawniey stawiane u nas słupy z oznaczeniem miary drogi, z których ieden iest pamiętny w *Koninie* przez Piotra Dunina Starostę Kaliskiego i Kruszwickiego za panowania *Bolesława Krzywoustego*, temu lat 700, wystawiony, połowę drogi z *Kalisza* do *Kruszwicy* oznaczaiący[1]. To miasteczko nie było male za *Władysława* III. bo 1444 był tam ziazd na wyspie *Ciepiel*, na którym w Maiu odbytym prócz wielu inszych panów znaydował się *Wawrzyniec z Oderwaru* Woiewoda Węgierski. Miasto *Konin* zwało się także *Racze*.

Nie tylko pamiętano o wsiach, ale i o miastach. J tak, za panowania *Jana* III roku 1685 na Seymie Warszawskim zlecono Marszałkom oboyga narodów, aby zniosłszy się z władz duchowną, starościńską i mieyską, wezwawszy biegłych, drogi i kanały w *Warszawie* urządzili, nie wyłączaiąc od tego pałaców Senatorskich, Duchownych, i Szlacheckich Kommissyom dobrego porządku zlecono wygody i ochędostwa miast pilnować.

Na Seymie Warszawskim 1768 r., za panowania Króla *Stanisława* odbytym, na wniosek Litwinów przeznaczono ze Skarbu publicznego 40,000 zł. pol: rocznie na wybrukowanie i utrzymanie drogi przez *Pragę* do *Warszawy* idącey. Gdy potém podział kraiu nastąpił, i inszy etat wydatków, dla zmnieyszonych dochodów stanowiono, trzeba było rzecz o tych 40,000 zł.; pol.; więc na seymie 1775 roku ulicę Mostową na *Pradze* Kommissyi Skarbowey koronney brukować zlecono. — Wypada mi tu odwołać się do konstytucyi 1764 r. mówiącey o porządku w mieście *Warszawie*, która co do tego punktu tak „brzmi. „Gdy zaś miasta nowa i stara „*Warszawa*; Resydencya Krolów, z przy„czyny gęstych w rynkach i po ulicach „domow drewnianych często niesczęściom „od ognïów podpada przeto zapobiegaiąc „takowym przypadkom, mieć chcemy, aby „w rynkach starey i nowey *Warszawy* dla wygody publiczney targów, place od „domów drewnianych, kletek i iatek wol„ne i niezabudowane były, zachowuiąc „naznaczenie inszych na to placów. Domo„stwa drewniane z kominami murowanemi, „które są dobre w ulicach i na przedmie„ściach pryncypalnych, zostać maią, bez „reperacyi iednak, i aby tylko w nich wó„dek i oleiów składów niebyło. A gdzie „blisko kosciołów, pałaców są drewniane „budowy, a tych sąsiedzi dla publiczne„go bezpieczeństwa od ognia będą żądali „zniesienia, tedy za taxą sądu Marszałkow„skiego z urzędem mieyskim, i po zapła„ceniu powierzchni ptzez żądaiących tego, „wniesione bydź powinny; grunta iednak „przy dziedzicach ich zostać maią, i z wol„nością murowania na nich i t. d.“ W tey samey konstytucyi iest rzeczono dla wszystkich miast stołecznych, że place puste miastom należą, toż i zruynowane kamienice, ieżeli z nich właściciel ciężárów nie ponosi; daley pozwolono takie domy i place przez licytacyą przedawać, która się trzy lat ciągnąć miała — Wszystkie takie i tym podobne liczne ustawy ściągały się do dróg, ulic, mostów, przepraw i tym podobnych porządków; którym naywięcey tolerancya religiyna, za panowania *Stanisława Augusta* dzielniey wprowadzona, pomogła, a teraz wolność wyznań, i równość opieki dla wszystkich obywateli bez różnicy stanu i powołania, reszty wkrótce dokona.

W PETERZBURGU

w Drukarni woienney Głównego sztabu IEGO CESARSKIEY MSCI.